

**Law
Commission**
Reforming the law

Gwaith Comisiwn y Gyfraith
Ymgorffori'r Deuddegfed Raglen

Comisiwn y Gyfraith

Gwaith Comisiwn y Gyfraith

Ymgorffori'r Ddeuddegfed Raglen

Mehefin 2016

Sefydlwyd Comisiwn y Gyfraith gan Ddeddf Comisiynau'r Gyfraith 1965 at ddibenion hyrwyddo diwygio'r gyfraith.

Comisiynwyr y Gyfraith yw:

- Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Ustus Bean, *Cadeirydd*
- Yr Athro Nick Hopkins
- Stephen Lewis
- Yr Athro David Ormerod CF
- Nicholas Paines CF

Prif Weithredwr Comisiwn y Gyfraith yw Phillip Golding.

Lleolir Comisiwn y Gyfraith yn 1st Floor Tower, 52 Queen Anne's Gate, Llundain SW1H 9AG.

Mae'r ddogfen hon ar gael ar wefan Comisiwn y Gyfraith ar www.lawcom.gov.uk.

© Hawlfraint y Goron 2016

Gallwch aildefnyddio'r wybodaeth hon (ac eithrio logos) yn rhad am ddim mewn unrhyw fformat neu mewn unrhyw gyfrwng, yn ôl telerau Trwydded Agored y Llywodraeth v.3.0.

I weld y drwydded hon ewch i www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/2/ neu e-bostiwch psi@nationalarchives.gsi.gov.uk.

Ble rydym wedi nodi unrhyw wybodaeth gyda hawlfraint trydydd parti, bydd angen i chi geisio caniatâd deiliaid perthnasol yr hawlfraint.

Argraffwyd ar bapur yn cynnwys isafswm o 75% ffibr wedi'i ailgylchu

Cynnwys

CYFLWYNIAD	1
Ynglŷn â Chomisiwn y Gyfraith	1
Diwygio'r gyfraith yng Nghymru	2
PROSIECTAU DIWYGIO'R GYFRAITH FESUL BLWYDDYN	6
PROSIECTAU DIWYGIO'R GYFRAITH	9
Anghymwyster i bledio	9
Arfau tanio	10
Biliau gwerthiannau	10
Camymddwyn mewn swydd gyhoeddus	11
Cofrestru tir	12
Cyfraith contractau yswiriant	12
Cyfraith elusennol, materion dethol	14
Cyfraith etholiadol	15
Cynllunio a rheoli datblygu yng Nghymru	16
Dirmyg llys	17
Ewyllysiau	18
Ffioedd digwyddiadau (a adnabuwyd gynt fel trosglwyddo teitl a newid ffioedd a newid meddiannaeth mewn lesdaliadau)	19
Ffurf a hygyrchedd y gyfraith sy'n berthnasol yng Nghymru	20
Gallu meddyliol a cholli rhyddid	21
Gorchmynion ariannol teuluol – gorfodaeth	22
Gweithdrefn ddedfrydu	22
Priodas	23
Rhagdaliadau	24
cwsmeriaid ar ansolfedd y masnachwr	24
CYFRAITH STATUD	25
Cyfuno	25
Diddymiadau cyfraith statud	25
Deddfwriaeth yr 20fed ganrif	25
India Brydeinig	26
Eglwysi	26

Cyflwyniad

Ynglŷn â'r ddogfen hon

Mae'r adroddiad hwn yn rhoi crynodeb o'n gwaith presennol, gan gynnwys prosiectau o'r 12fed Raglen o Ddiwygio'r Gyfraith a phrosiectau parhaus o raglenni blaenorol. Ar gyfer pob prosiect, rydym yn egluro pam y credwn fod angen diwygio'r gyfraith yn y maes, ac yn crynhoi effaith a manteision posibl o ddiwygio.

Ynglŷn â Chomisiwn y Gyfraith

Corff cyhoeddus anadrannol a sefydlwyd gan Ddeddf Comisiynau'r Gyfraith 1965 yw Comisiwn y Gyfraith yng Nghymru a Lloegr, ac mae'n llunio rhan o deulu'r Weinyddiaeth Gyfiawnder o gyrrff hyd braich.

Ein rôl yw adolygu meysydd o'r gyfraith a gwneud argymhellion am newidiadau, gyda'r nod o sicrhau bod y gyfraith mor syml, hygyrch, teg a chost effeithiol â phosib. Mae ein cylch gorchwyl yn cynnwys codeiddio a chydgrynhoi'r gyfraith, cael gwared ar anghysondebau a diddymu deddfwriaeth sydd wedi darfod neu sy'n ddiangen.

Dros y blynyddoedd rydym wedi sefydlu enw da am ragoriaeth gartref a thramor ein harbenigedd wrth fynd i'r afael â meysydd o'r gyfraith sy'n gymhleth yn dechnegol, am drylwyredd ein hymchwil a natur eang ein hymgyngoriadau.

Yn atgyfnerthu ein dull o weithio mae ein hannibyniaeth o'r Llywodraeth a'r modd gwrthrychol yr ydym yn ymddwyn. Dywed rhanddeiliaid wrthym mai'r ethos cryf yma sy'n gwneud inni sefyll allan fel sefydliad. Golyga hyn y gall y cyhoedd fod yn hyderus y bydd cynigion yn cael eu trin mewn modd amhleidiol, ac y byddwn bob tro'n ceisio'r datrysiadau gorau, heb unrhyw duedd gwleidyddol.

"Y tu allan i'r Senedd ei hun ac Adrannau'r Wladwriaeth mae'n debygol o fod yn wir nad oes dim corff arall wedi cael effaith fwy ar y gyfraith ac ar fywydau ein dinasyddion na Chomisiwn y Gyfraith ers ei sefydlu yn 1965."

Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Ustus Ethern, Canghellor yr Uchel Lys. Tystiolaeth i Adolygiad Tair Blynedd Comisiwn y Gyfraith yn 2013.

Pwy ydym ni

Arweinir Comisiwn y Gyfraith gan Gadeirydd a phedwar Comisiynydd, gyda phob un wedi cael eu hapwyntio gan yr Arglwydd Ganghellor. Ar 1 Hydref 2015, dyma oedd Comisiynwyr y Gyfraith:

- Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Ustus Bean, Cadeirydd
- Yr Athro Nick Hopkins, Cyfraith Eiddo, Teulu ac Ymddiriedaeth
- Stephen Lewis, Cyfraith Fasnachol a Chyffredin
- Yr Athro David Ormerod CF, Cyfraith Droseddol
- Nicholas Paines CF, Cyfraith Gyhoeddus

Mae'r Comisiynwyr yn cael eu harwain gan Brif Weithredwr, ac yn cael eu cefnogi gan staff Comisiwn y Gyfraith ynghyd â thîm o gynorthwywyr ymchwil.

Ein rhanddeiliaid

Mae ein gwaith yn cael ei gefnogi gan ystod eang o randdeiliaid. Mae eu mewnbwn a'u harbenigedd yn ein helpu i sicrhau bod ein prosiectau yn gadarn a'n bod yn ystyried yr ystod lawn o farnau a safbwyntiau ar unrhyw agwedd benodol ar y gyfraith. Ymhlith ein prif rhanddeiliaid mae'r farnwriaeth, seneddwyr, arbenigwyr cyfreithiol, arbenigwyr pwnc o'r trydydd sector, y sector preifat a'r byd academiaidd, y sector cyhoeddus, swyddogion a gweinidogion y Llywodraeth. Rydym hefyd yn gweithio gyda'n hadran nawdd, sef y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Comisiynau eraill y Gyfraith, ysgolion a phrifysgolion a'r cyhoedd yn gyffredinol.

Deddf Comisiwn y Gyfraith 2009

Wrth edrych yn ôl dros ein gwaith ers sefydlu Comisiwn y Gyfraith yn 1965, mae tua 69 y cant o'r adroddiadau yr ydym wedi'u cynhyrchu ar ddiwygio'r gyfraith wedi cael eu rhoi ar waith naill ai'n llawn neu'n rhannol. Fodd bynnag, yn ystod y blynyddoedd diwethaf mae pryderon bod cyfraddau gweithredu yn gostwng.

Amlinella Ddeddf Comisiwn y Gyfraith 2009 rai dulliau ymarferol o fynd i'r afael â'r mater hwn, gan sicrhau bod adroddiadau yn cael eu hystyried a'u rhoi ar waith mewn modd amserol ac effeithiol. Yn gyntaf, mae'n gosod dyletswydd ar yr Arglwydd Ganghellor i gyflwyno adroddiad blynyddol i'r Senedd yn amlinellu cynnydd y Llywodraeth ar roi ein hadroddiadau ar waith.

Yn ail, cyflwynwyd Protocol ym mis Mawrth 2010 a oedd yn nodi na fyddai Comisiwn y Gyfraith yn cytuno i wneud prosiect heb ymrwymiad gan y gweinidog perthnasol bod yna fwriad gwirioneddol i symud ymlaen gyda diwygio'r gyfraith yn y maes hwnnw. Mae hefyd yn gofyn bod y gweinidog perthnasol yn darparu ymateb interim o fewn chwe mis o gyhoeddi adroddiad, ac ymateb terfynol o fewn blwyddyn.

Yn drydydd, ym mis Hydref 2010 fe gymeradwyodd Tŷ'r Arglwyddi ddull gweithredu seneddol newydd ar gyfer Biliau "annadleuol" Comisiwn y Gyfraith. Mae'r dull gweithredu hwn yn caniatáu i Ail Ddarllenriad Biliau Comisiwn y Gyfraith sy'n annadleuol yn dechnegol ac yn wleidyddol i gael eu cymryd o lawr y Tŷ, gan alluogi i ddeddfwriaeth werthfawr oedd wedi cael trafferth yn flaenorol i sicrhau lle yn y brif raglen ddeddfwriaethol i fynd ymlaen i'r llyfr statud.

"Mae'n [Comisiwn y Gyfraith] unigryw, ac yn gwneud tasg sydd â gwir angen ei gwneud. Mae wedi gosod model ar gyfer gweddill y byd o ran annibyniaeth, ysgolheictod, pragmatiaeth a llwyddiant. Mae yna berygl gwirioneddol y byddai'r gyfraith yn aros yn ei hunfan hebddo."

Y Farwnes Deech DBE MA HonLLd. Tystiolaeth ar gyfer Adolygiad Tair Blynedd Comisiwn y Gyfraith yn 2013.

Diwygio'r gyfraith yng Nghymru

Gosodwyd Protocol rhwng Comisiwn y Gyfraith a Gweinidogion Cymru gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru 10 Gorffennaf 2015.

Mae'r Protocol, a lofnodwyd ar 2 Gorffennaf, yn nodi'r dull y bydd y Comisiwn a Gweinidogion Cymru yn cydymgyfwrdd â gwaith diwygio cyfraith y Comisiwn mewn perthynas â materion datganoledig Cymru. Mae'n ymdrin â sut y bydd y berthynas yn gweithio trwy holl gamau prosiect, o'n penderfyniad i ymgymryd â darn o waith, hyd at ymateb y Gweinidogion i'n hadroddiad terfynol a'r argymhellion.

Roedd Deddf Cymru 2014, a ddiwygiodd Deddf Comisiynau'r Gyfraith 1965 i gymryd datganoli Cymru i ystyriaeth, yn darparu ar gyfer cytuno ar y Protocol. Mae'r Ddeddf hefyd yn rhoi'r grym i'r Comisiwn roi gwybodaeth a chynghor i Weinidogion Cymru, ac yn galluogi Gweinidogion Cymru i gyfeirio prosiectau diwygio'r gyfraith yn uniongyrchol at y Comisiwn.

Mewn adlewyrchiad uniongyrchol o'r rhwymedigaethau a osodwyd ar yr Arglwydd Ganghellor gan Ddeddf Comisiwn y Gyfraith 2009, mae Deddf Cymru 2014 hefyd yn mynnu bod Gweinidogion Cymru'n adrodd yn flynyddol i'r Cynulliad ynghylch gweithredu ein hadroddiadau sy'n ymwneud â materion datganoledig Cymreig.

Fe sefydlom Bwyllgor Cynghori Cymru yn 2013 i roi llais cryfach i bobl Cymru ar ddiwygio'r gyfraith ac i'n helpu i barhau i weithredu fel corff effeithiol wrth diwygio'r gyfraith ar gyfer Cymru a Lloegr. Mae'r Pwyllgor yn cynghori ar weithrediad ein swyddogaethau statudol mewn perthynas â Chymru, ac yn ein helpu i adnabod anghenion Cymru o ran diwygio'r gyfraith ac i ddeall gyda phwy ddylem ymgynghori a gweithio er mwyn mynd i'r afael â'r diwygiadau hyn.

Dau brosiect Cymreig y 12fed Raglen yw'r
prosiectau cyntaf erioed ar gyfer Cymru'n unig i
gael eu cyflawni gan Gomisiwn y Gyfraith.

Sut rydym yn gweithio

Diwygio'r gyfraith

Bob tair neu bedair blynedd rydym yn ymgynghori'n eang, gan ofyn am awgrymiadau am brosiectau addas ar ddiwygio'r gyfraith. Er bod dyletswydd arnom i "adolygu'r holl gyfraith yn barhaus", mae'n bwysig ein bod yn canolbwyntio ein hymdrechion ar feysydd y gyfraith sydd angen eu diwygio fwyaf a tuag at ddiwygiadau sydd fwyaf tebygol o gael eu rhoi ar waith, yn unol â Phrotocol 2010. Dylid canolbwyntio ar newid a fydd yn rhoi buddion go iawn i bobl, busnesau, cyrff a sefydliadau.

Rydym hefyd yn ymgymryd â phrosiectau diwygio'r gyfraith sydd wedi cael eu cyfeirio atom yn uniongyrchol gan Adrannau'r Llywodraeth, gan roi'r hyblygrwydd i ni ymateb i faterion brys sy'n ymddangos y tu allan i'n rhaglen waith.

Cyn cychwyn ar brosiect diwygio'r gyfraith, byddwn yn cytuno ar gylch gorchwyl gyda'r Adran berthnasol ac, mewn rhai achosion, yn gosod un pwynt gweithredu neu gyfres ohonynt. Mae hyn yn rhoi cyfle i stopio ac edrych a oes angen yn dal i fodoli am brosiect o sylwedd ar ddiwygio'r gyfraith yn sgil yr ymchwil a'r dadansoddiad y cynhaliwyd hyd yma.

"Mae gan y Llywodraeth barch mawr tuag at waith Comisiwn y Gyfraith ac mae'r cynnydd yr ydym wedi gwneud yn ystod y flwyddyn ddiwethaf yn dangos perthnasedd a gwydnwch parhaus gwaith y Comisiwn."

Y Gwir Anrhydeddus Chris Grayling AS, Yr Arglwydd Ganghellor. Adroddiad ar Weithrediad Cynigion Comisiwn y Gyfraith Ionawr 2013 i Ionawr 2014, Mai 2014.

Cyfraith statud

Mae cydgrynhoi cyfraith statud a diddymu statudau sydd wedi dyddio neu sydd heb ddiben defnyddiol bellach wedi bod ymysg swyddogaethau pwysig Comisiwn y Gyfraith ers iddo gael ei sefydlu.

Diddymiadau cyfraith statud

Trwy foderneiddio'r llyfr statud a'i wneud yn gliriach, yn fyrrach ac yn fwy hygyrch, mae ein gwaith o ddiddymu cyfraith statud yn helpu arbed amser a chostau i ymarferwyr sy'n gweithio gyda'r gyfraith ac eraill sydd angen ei defnyddio, ac mae'n gwneud hi'n haws i ddinasyddion gael at gyfiawnder.

Ers 1965, mae 19 Bil Diddymu Cyfraith Statud wedi cael eu deddfu, gan ddiddymu dros 3,000 o Ddeddfau yn eu cyfanrwydd a miloedd rhagor yn rhannol. Ar 3 Mehefin 2015, fe wnaethom gyhoeddi ein 20fed Adroddiad Diddymu Cyfraith Statud, gyda Bil y gobeithiwn y bydd yn cael ei gyflwyno i'r Senedd ar y cyfle cyntaf. Wrth i newid cymdeithasol a thechnolegol barhau i gael ei adlewyrchu yn neddfwriaeth newydd, bydd yr angen am adolygiad systematig ac arbenigol o ddeddfwriaeth hyn yn parhau.

Cydgrynhoi

Mae dros 200 o Ddeddfau cyfuno wedi cael eu deddfu ers sefydlu'r Comisiwn ym 1965. Nod y gwaith yma yw gwneud cyfraith statud yn fwy hygyrch a dealladwy; gallai gael buddion gwirioneddol ymarferol.

Mae Bil cydgrynhoi yn dwyn ynghyd gwahanol ddeddfau ar yr un pwnc i greu un testun statudol wrth gynnal effaith y ddeddf gyfredol. Mae'r testun fel arfer yn disodli darpariaethau mewn sawl Deddf neu offeryn gwahanol. Ond mae cyfuniad da yn gwneud llawer mwy na chynhyrchu testun wedi ei diweddarau. Mae effaith gynyddol diwygiadau a chyfraith newydd yn gallu ystumio strwythur deddfwriaeth. Bydd cyfuniadau yn ei wneud yn fwy rhesymegol a dealladwy. Bydd hefyd yn ceisio cael gwared ar ddeunydd sydd wedi dyddio, moderneiddio'r iaith a datrys mân anghysondebau neu amwyseddau sydd wedi codi.

Gweithredu

Mae gweithdrefn seneddol bwrpasol yn hanfodol i weithrediad ein Biliau cydgrynhoi a diddymu cyfraith statud. Mae'r Biliau'n cael eu cyflwyno i Dŷ'r Arglwyddi ac, ar ôl Ail Ddarlleniad yr Arglwyddi, creffir arnynt gan y

Cydbwyllgor ar Filiau Cyfuno, a benodwyd gan y ddau Dŷ yn benodol i ystyried Biliau cyfuno a diddymu cyfraith statud, cyn dychwelyd i Dŷ'r Arglwyddi ar gyfer y camau sy'n weddill.

Mae'r broses hon yn sicrhau bod y Biliau'n treulio cyn lleied ag sy'n bosibl o amser seneddol ar lawr pob Tŷ ac y dylent bob tro gael eu deddfu unwaith iddynt gael eu cyflwyno.

Ymgynghori

Mae rhai prosiectau'n cychwyn gyda phapur cwmpasu neu drafod, er mwyn ein helpu i ddeall y prif faterion, adnabod y partïon â diddordeb a phennu hyd a lled y prosiect. Yna, yn dilyn ymchwil cychwynnol, rydym yn cyhoeddi papur ymgynghori yn amlinellu'r problemau gyda'r gyfraith gyfredol ac yn nodi cynigion dros dro i'w ddiwygio.

Rydym yn ymrwymedig i ymgynghori'n llawn gyda phob rhanddeiliad y gallai ein cynigion effeithio arnynt. Mae'r cyfnod ymgynghori'n cynnwys cyfarfodydd gydag unigolion a sefydliadau, digwyddiadau cyhoeddus, cynadleddau a symposia. Rydym yn aml yn gweithio mewn partneriaeth â sefydliadau cynrychiadol er mwyn cyrraedd ein haelodau a rhanddeiliaid.

Pam fod ymgynghori'n bwysig

Ymgynghori yw conglfaen ein prosiectau diwygio'r gyfraith, ac mae'n hanfodol i'r canlyniad terfynol. Mae ymgynghori'n eang yn ein galluogi i gael dealltwriaeth fanwl, gyfredol a thrylwyr o faes o'r gyfraith, y problemau sy'n codi a pha effaith mae'r rhain yn ei gael ar y llysoedd, ymarferwyr cyfreithiol a phartïon eraill â diddordeb, gan gynnwys busnesau, y sector gwirfoddol ac aelodau o'r cyhoedd. Mae canlyniad ein proses ymgynghori bron bob tro yn gallu cynhyrchu set fwy effeithiol o argymhellion terfynol.

"Mae ymatebion y rhai yr ydym yn ymgynghori â hwy yn rhan hanfodol o ddeinameg diwygio'r gyfraith."

Stephen Worthington CF, Cadeirydd, Pwyllgor Diwygio'r Gyfraith, Cyngor y Bar, llythyr i'r Cadeirydd.

Rydym yn gofyn i'r sawl yr ydym yn ymgynghori â hwy i gyflwyno ymatebion ffurfiol, ysgrifenedig gan ddefnyddio un o'r sianeli gwahanol, gan gynnwys ar-lein. Caiff yr holl ymatebion y derbyniwn eu dadansoddi a'u hystyried yn ofalus. Cânt eu cyhoeddi, naill ai ar wahân neu yn adroddiad terfynol y prosiect. Trwy gydol y broses, ble fo'n briodol, rydym yn ymgynghori neu'n gweithio ar y cyd gyda Chomisiwn y Gyfraith Gogledd Iwerddon a Chomisiwn y Gyfraith yr Alban.

Ar ddiwedd y cyfnod ymgynghori, byddwn yn gwneud ein hargymhellion mewn adroddiad i'r llywodraeth. Gall y rhain fod ar ffurf cyfarwyddyd, cyngor i'r llywodraeth, neu argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith. Mewn achosion lle byddai gweithredu yn gofyn am ddeddfwriaeth sylfaenol, bydd yr adroddiad fel arfer yn cynnwys Bil wedi'i drafftio gan Gwnsler Seneddol. Caiff yr adroddiad ei gyflwyno gerbron y Senedd, yna'r Llywodraeth sy'n penderfynu a ydynt am dderbyn yr argymhellion a chyflwyno unrhyw Fil angenrheidiol, yn aml gan weithio mewn partneriaeth â'r Comisiynydd, aelodau o'r tîm cyfreithiol perthnasol a'r Cwnsler Seneddol a ddrafftiodd y Bil.

Prosiectau diwygio'r gyfraith fesul blwyddyn

Mae'r tabl canlynol yn dangos y prosiectau y bydd Comisiwn y Gyfraith yn gweithio arnynt yn ystod bob blwyddyn. Mae'r rhannau tywyllach yn dynodi ym mha flwyddyn y mae disgwyl i'r prosiect redeg. Nid yw'r holl brosiectau yn brosiectau tymor llawn ar gyfer diwygio'r gyfraith. Ymarferion cwmpasu yn unig yw rhai ohonynt, cynhelir rhai ohonynt mewn camau, gyda phwyntiau adolygu pan mae'r Comisiwn a'r Adran arweiniol yn pwyso a mesur y sefyllfa ac yn penderfynu a ddylid symud ymlaen i'r cam nesaf ai peidio.

Enw'r prosiect	Adran arweiniol	Dyddiadau allweddol	2014	2015	2016	2017
Anghymwyster i bledio	Y Weinyddiaeth Gyfiawnder	Cychwyn: 2010 Ymgynghori: Hydref 2010 Issues paper: Mai 2014 Cwblhau: argymhellion diwygio'r gyfraith a Bil drafft, dechrau 2016				
Arfau tanio	Y Swyddfa Gartref	Cychwyn: dechrau 2015 Ymgynghori: Gorffennaf 2015 Cwblhau: adroddiad cwmpasu, dechrau 2016				
Biliau gwerthiannau	Trysorlys Ei Mawrhydi	Cychwyn: haf 2014 Ymgynghori: Medi 2015 Cwblhau: argymhellion diwygio'r gyfraith, haf 2016				
Camymddwyn mewn swydd gyhoeddus	Y Weinyddiaeth Gyfiawnder	Cychwyn: haf 2014 Ymgynghori: Ionawr 2016 Cwblhau: argymhellion diwygio'r gyfraith, haf 2016				
Cofrestru tir	Adran Busnes, Arloesi a Sgiliau; Cofrestrfa Tir	Cychwyn: gwanwyn 2015 Ymgynghori: Mawrth 2016 Cwblhau: argymhellion a Bil drafft, hwyr 2017				

Enw'r prosiect	Adran arweiniol	Dyddiadau allweddol	2014	2015	2016	2017
Cyfraith contractau yswiriant	Trysorlys Ei Mawrhydi	Cychwyn: 2006 Ymgynghori: (1) Camliwio, peidio â datgelu a thorri gwarant gan yr un wedi'i yswirio, Gorffennaf 2007; (2) Dyletswyddau a materion eraill ôl-gontract, Rhagfyr 2011; (3) Y busnes wedi'i yswirio â dyletswydd i ddatgelu a chyfraith gwarantau, Mehefin 2012 Deddf 2012 Yswiriant Defnyddwyr (Datgelu a Sylwadau) Deddf Yswiriant 2015 Taliadau hwyr: Deddf Menter 2016 Cwblhau: haf 2016				
Cyfraith elusenol, materion detholedig	Y Swyddfa Cymdeithas Sifil, Swyddfa'r Cabinet	Cychwyn: Ebrill 2013 Ymgynghori: (1) Ebrill 2014 ; (2) Mawrth 2015 Cwblhau: argymhellion diwygio'r gyfraith a Bil drafft, diwedd 2016				
Cyfraith etholiadol	Swyddfa'r Cabinet	Cychwyn: 2011 Ymgynghoriad cwmpasu: Mehefin 2012 Ymgynghori: Rhagfyr 2014 Adroddiad interim: Chwefror 2016 Cwblhau: argymhellion diwygio'r gyfraith a Bil drafft, gwanwyn 2017				
Cynllunio a rheoli datblygu yng Nghymru	Llywodraeth Cymru	Cychwyn: haf 2014 Ymgynghori: haf 2016 Cwblhau: argymhellion diwygio'r gyfraith a Bil drafft, haf 2017				
Dirmyg llys	Y Weinyddiaeth Gyfiawnder	Cychwyn: May 2012 Ymgynghori: (1) Gwarthruddo'r llys, Awst 2012; (2) Dirmyg yn gyffredinol, Tachwedd 2012 Cwblhau: (4ydd adroddiad) argymhellion diwygio'r gyfraith a Bil drafft, diwedd 2016				

Enw'r prosiect	Adran arweiniol	Dyddiadau allweddol	2014	2015	2016	2017
Ewyllysiau	Y Weinyddiaeth Gyfiawnder	Cychwyn: Chwefror 2015 Ymgynghori: Gwanwyn 2017 Cwblhau: argymhellion diwygio'r gyfraith a Bil drafft, dechrau 2018				
Ffioedd digwyddiadau (a adnabuwyd ynghynt fel trosglwyddo teitl a newid ffioedd a newid meddiannaeth mewn lesddaliadau)	Yr Adran Cymunedau a Llywodraeth Leol	Cychwyn: Hydref 2014 Ymgynghori: Hydref 2015 Pwynt adolygu: adolygu diwygio cyfraith dros dro, haf 2016				
Ffurf a hygyrchedd y gyfraith sy'n berthnasol yng Nghymru	Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Swyddfa Gymreig, Llywodraeth Cymru	Cychwyn: haf 2014 Ymgynghori: Gorffennaf 2015 Cwblhau: cyngor i Lywodraeth, haf 2016				
Gallu meddyliol a cholli rhyddid	Yr Adran Iechyd	Cychwyn: summer 2014 Ymgynghori: Gorffennaf 2015 Cwblhau: argymhellion diwygio'r gyfraith a Bil drafft diwedd 2016				
Gorchmynion ariannol teuluol, gorfodi	Y Weinyddiaeth Gyfiawnder	Cychwyn: Mawrth 2014 Ymgynghori: Mawrth 2015 Cwblhau: argymhellion diwygio'r gyfraith a Bil drafft, hwyr 2016/dechrau 2017				
Gweithdrefn ddedfrydu	Y Weinyddiaeth Gyfiawnder	Cychwyn: Ionawr 2015 Ymgynghori: Tachwedd 2016 Cwblhau: argymhellion diwygio'r gyfraith a Bil drafft, haf 2017				
Priodas	Y Weinyddiaeth Gyfiawnder	Cychwyn: Haf 2015 Cwblhau: adroddiad cwmpasu, Rhagfyr 2015				
Rhagdaliadau defnyddwyr ar ansolfedd masnachwyr	Adran Busnes, Arloesi a Sgiliau	Cychwyn: haf 2014 Ymgynghori: Mehefin 2015 Cwblhau: adroddiad cwmpasu, hydref 2016				

Prosiectau diwygio'r gyfraith

Anghymwyster i bledio

Ffynhonnell: 10fed Raglen

Adran Arweiniol: Y Weinyddiaeth

Gyfiawnder

Cychwyn: 2010

Ymgynghoriad cychwynnol: Hydref 2010 i Ionawr 2011

Cwestiynau pellach: Mai 2014 i Orffennaf 2014

Cwblhad arfaethedig: Dechrau 2016

Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith a Bil drafft

Pan mae diffynnydd sy'n wynebu erlyniaeth droseddol yn "anghymwys i bledio", ni allant ymrwymo â'r broses oherwydd eu cyflwr meddyliol neu gorfforol. Mae'r diffynnyddion hynny yn cael eu profi gan ddefnyddio proses wahanol ac os canfyddir iddynt gyflawni'r drosedd dan sylw, gallant gael eu cadw mewn ysbyty neu eu goruchwylio yn y gymuned.

Mae'r prawf cyfreithiol sy'n cael ei ddefnyddio i benderfynu a yw diffynnydd yn "anghymwys i bledio" yn dyddio o 1836, ac nid yw'r adlewyrchu'n ddigonol datblygiadau mewn barn seiciatrig a seicolegol fodern.

Ar ben hyn, mae'r gyfraith wedi datblygu fesul tipyn ac yn annibynnol ar ddatblygiad yr hawl i "gyfranogiad effeithiol" sy'n llunio rhan o'r warant am wrandawriad teg fel yr amlinellir yng Nghonfensiwn Hawliau Dynol Ewrop. Mae angen diwygio'r prawf fel ei bod yn cyflawni cydbwysedd teg rhwng diogelu diffynnyddion bregus ac yn sicrhau bod hawliau dioddefwyr a diogelwch y cyhoedd yn cael eu trin fel y dylent.

Yn ein hymgyngoriad, fe wnaethom

gynigion dros dro i ddiwygio'r gyfraith ar anghymwyster i bledio yng Nghymru a Lloegr. Ar ôl adolygu'r ymatebion, a chymryd i ystyriaeth y newidiadau i'r system cyfiawnder troseddol ers yr ymgynghoriad, aethom yn ôl at randdeiliaid gyda nifer o gwestiynau ychwanegol. Yn eu plith roedd:

- Sut gall fesurau arbennig i wella gallu'r diffynnydd i gymryd rhan mewn prawf cael eu hymgorffori'n deg yn y prawf am anghymwyster?
- A ddylai'r broses ar gyfer llysoedd ynadon ac ieuencid fod yr un fath â'r un yn Llys y Goron?
- Beth ddylai'r broses fod i ymdrin â diffynnydd sydd wedi cael ei adnabod fel un sy'n anghymwys i bledio?
- Mewn gwrandawriad i ymdrin â diffynnydd sydd wedi cael ei adnabod fel bod yn anghymwys, pa faterion sydd angen i'r llys eu hystyried?
- Pa opsiynau dylai'r llys eu cael i ymdrin â diffynnyddion anghymwys?

Bwriad y cwestiynau ychwanegol hyn oedd sicrhau bod ein hargymhellion terfynol i'r Llywodraeth yn ymarferol ac yn adlewyrchiad go iawn o farn y sawl sy'n mynd i'r afael â'r materion hyn, os yw hyn trwy weithio o fewn y system cyfiawnder troseddol neu'n cael profiad ohono fel dioddefwr, tyst, diffynnydd neu aelod o'r cyhoedd.

Unwaith i ni gwblhau'r prosiect yma, hoffem ddychwelyd i'r prosiect ar wallgofrwydd ac awtomatiaeth. Mae'r prosiect hwn yn cael ei oedi ar hyn o bryd, oherwydd bod ymarferwyr wedi dweud wrthym fod angen brys i ddiwygio anghymwyster i bledio.

"Cafodd ymrwymiad y Comisiwn at fod yn agored ... ei groesawu'n gynnes gan randdeiliaid y Comisiwn. Mae ei ymagwedd agored a didwyll tuag at ddiwygio'r gyfraith yn esiampl o'r dull agored o lunio polisiau sy'n cael ei glodfori yng Nghynllun Diwygio'r

Gwasanaeth Sifil.”

Adolygiad Tair Blynedd Comisiwn y Gyfraith,
Adroddiad ar Gam Dau (2014), t12

Arfau tanio

Ffynhonnell: 12fed Raglen
Adran Arweiniol: Y Swyddfa Gartref
Cychwyn: Dechrau 2015
Ymgynghori: Gorffennaf 2015
Cwblhad arfaethedig: Dechrau 2016
Canlyniad: Adroddiad cwmpasu

Mae'r gyfraith gyfredol sy'n ymwneud ag arfau tanio ac arfau ymosodol eraill wedi'i chynnwys mewn nifer o statudau ac offerynnau statudol gwahanol, sy'n arwain at ddarlun aneglur a dryslyd ac yn creu anawsterau ymarferol sylweddol ar gyfer awdurdodau ymchwilio ac erlynwyr.

Yn rhannol, mae hyn oherwydd nad yw'r modd y mae arfau wedi cael eu categorioedd mewn cyfraith a'r ddealltwriaeth o hyn mewn cymdeithas bellach yn adlewyrchu'r realiti presennol. Er enghraifft, does dim diffiniadau am dermau allweddol megis "hynafol", "ffug", "marwol" na hyd yn oed "arf". Mae gorgyffwrdd sylweddol rhwng troseddau, gan wneud hi'n anodd profi'n glir pa gyhuddiadau sy'n berthnasol mewn achos unigol. Mae'r gyfraith hefyd wedi methu â chadw'n gyfoes gyda thechnoleg fodern, ac yn benodol gyda'r graddau y mae offer ar gael sy'n gallu cael ei ddefnyddio i drawsnewid gwrthrychau yn arfau tanio gweithredol.

Mae'r goblygiadau'n ddifrifol ac yn eang. Mae arbenigwyr yn cymryd yn hirach i ddisbarthu arfau, mae erlynwyr yn cael trafferth yn dethol cyhuddiadau priodol ac mae yna esiamplau o ddiffynyddion yn osgoi erlyniad ar bwynt technegol trwy ddadlau'n llwyddiannus bod yr arf yn eu

perchnogaeth wedi cael ei adnabod yn anghywir.

Mae'n ddealladwy bod hyder y cyhoedd yn y system gyfiawnder troseddol yn gostwng pan fo diffynyddion yn cerdded yn rhydd oherwydd nad yw'r statudau sydd â'r nod o droseddoli'u hymddygiad yn addas i'r diben yn yr oes fodern. Bydd yr ymarfer cwmpasu hwn yn bwrw golwg ar y dirwedd gyfredol, yn adnabod y problemau gyda'r gyfraith ac yn cynnig amrywiaeth o bosibiliadau am ddiwygio. Bydd yn ystyried mabwysiadu un statud, yn cynnwys fersiynau wedi'u haddasu a'u symleiddio o'r holl droseddau arfau tanio ac yn darparu diffiniadau clir o'r holl dermau perthnasol.

Biliau gwerthiannau

Ffynhonnell: 12fed Raglen
Adran Arweiniol: Trysorlys Ei Mawrhydi
Cychwyn: Haf 2014
Ymgynghori: Medi 2015
Cwblhad arfaethedig: Haf 2016
Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith

Mae bil gwerthiannau yn fodd i bobl ddefnyddio'r nwyddau sydd ganddynt fel sicrwydd ar gyfer benthyciad. Esiampl gyffredin yw'r hyn a elwir yn "fenthyciad llyfr log", lle mae person yn trosglwyddo'r ddogfen berchnogaeth ar gyfer ei gerbyd, wrth barhau i'w ddefnyddio. Mae hyn yn aml yn digwydd pan nad yw'r benthyciwr yn gallu cael credyd gan y prif fenthyciwr.

Mae defnydd biliau gwerthiannau wedi cynyddu'n sylweddol, o 2,840 yn 2001 i 38,000 yn 2008, ac mae'n debygol y bydd y defnydd ohonynt yn parhau i dyfu. Golyga cymhlethdod y gyfraith yn y maes hwn mai anaml y mae cwsmeriaid a busnesau yn deall y goblygiadau o ddefnyddio biliau gwerthiannau; p'run

bynag, ychydig o ddiogelwch mae'r ddeddfwriaeth gyfredol yn ei gynnig iddynt.

Gall gyfraddau llog fod dros 500 y cant APR; os yw'r benthyciwr yn methu â gwneud yr ad-daliadau, gellir meddiannu'r eiddo heb rybudd. Mae'n anodd iawn dweud a yw darn o eiddo'n destun bil gwerthiannau, felly mae prynwyr yn gallu cael eu gadael ar eu colled. Mae'r materion hyn oll yn cael effaith anghyfartal ar y sawl mwyaf bregus yng nghymdeithas, sy'n gallu cael trafferth i gael credyd a reoleiddir yn iawn, ac ar fusnesau bychain gyda phroblemau llif arian tymor byr.

Amlinellir y gyfraith sy'n berthnasol i'r maes hwn yn Neddfau Biliau Gwerthiannau 1878 a 1882, ac mae'n gymhleth, yn hynafol ac wedi dyddio. Mae'n gorfodi costau diangen ar fusnesau, ond yn methu â rhoi'r diogelwch safonol i gwsmeriaid sy'n gysylltiedig â mathau eraill o gredyd, megis hurbwrcasu. Rhaid cofrestru pob bil gwerthiannau, ond mae'r system yn un ar bapur ac yn annigonol. Ymddengys nad yw cod ymddygiad gwirfoddol a ddaeth i rym yn Chwefror 2011 wedi effeithio fawr ddim ar ymddygiad benthycwyr.

Mae rhesymau da i gredu y byddai'r defnydd o filiau gwerthiannau yn parhau i gynyddu, ac angen cwsmeriaid am ddiogelwch gyda hynny. Mae'r prosiect hwn yn adolygu'r ddeddfwriaeth a'r broses cofrestru gyfredol, sydd wedi cael ei ddisgrifio fel un "anghynaliadwy" gan y Ganolfan Cyngor ar Bopeth, gyda'r nod o foderneiddio a symleiddio'r gyfraith. Mae hefyd yn edrych ar y defnydd cynyddol o filiau gwerthiannau yn y farchnad credyd defnyddwyr, gyda'r gobaith o ddarparu mwy o ddiogelwch i fenthycwyr.

Camymddwyn mewn swydd gyhoeddus

Ffynhonnell: 11eg Raglen

Adran Arweiniol: Y Weinyddiaeth

Gyfiawnder

Cychwyn: Haf 2014

Ymgynghori: Ionawr 2016

Cwblhad arfaethedig: Haf 2017

Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith

Mae camymddwyn mewn swydd gyhoeddus yn drosedd cyfraith gyffredin ond does dim diffiniad cynhwysfawr. O ganlyniad mae ffiniau'r drosedd yn aneglur ac er mai ychydig iawn o erlyniadau sydd bob blwyddyn, mae nifer anghymesur uchel o'r rhain yn destun apêl. Ymhlith y meysydd o anhawster a nodwyd mewn apeladau diweddar mae'r ffaith bod elfen bai y drosedd yn amrywio yn ôl yr ymddygiad sy'n destun erlyniad ac mae yna ansicrwydd o ran atebolrwydd unigolion preifat sy'n cyflawni swyddogaethau cyhoeddus.

Yn 2010 argymhellodd y Pwyllgor ar y Mater o Frain (*Archwiliadau'r Heddlu ar yr Ystâd Seneddol*) bod Comisiwn y Gyfraith yn ailedrych ar ei gynnig o 1997 i greu trosedd statudol.

Bydd y prosiect hwn yn cynnwys symleiddio, egluro a chyfundrefnu trosedd cyfraith gyffredin. Bydd hefyd yn sicrhau bod y gyfraith yn ystyried arferion ble mae swyddogaethau cyhoeddus yn cael eu cyflawni gan unigolion preifat a gwirfoddolwyr er mwyn sicrhau nad yw cwmpas y drosedd yn rhy gynhwysol na heb fod yn ddigon cynhwysol.

"Mae'r Comisiwn yn parhau i gyflawni swyddogaeth bwysig o fewn y system gyfiawnder ac ymrwymiad y rhai sy'n gweithio yn y Comisiwn i barhau i wneud

hyn er gwaethaf y pwysau [yn] drawiadol.”

Adolygiad Teirblwydd Comisiwn y Gyfraith, Adroddiad Cam Dau (2014), t11.

Cofrestru tir

*Ffynhonnell: 12fed Raglen
Adran Arweiniol: Yr Adran Busnes, Arloesi a Sgiliau, Y Gofrestrfa Tir
Cychwyn: Gwanwyn 2015
Ymgynghori: Mawrth 2016
Cwblhad arfaethedig: Diwedd 2017
Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith a Bil drafft*

Sefydlodd Deddf Cofrestru Tir 2002 gyfundrefn ar gyfer cofrestru teitl tir rhydd-ddaliad a rhai prydlesol, a materion sy'n effeithio ar dir o'r math yma. Rhoddwyd Deddf 2002 ar waith yn dilyn prosiect ar y cyd rhwng Comisiwn y Gyfraith a'r Gofrestrfa Tir.

Mae'r gyfundrefn cofrestriadau tir o bwysigrwydd enfawr a chynyddol. Mae dros 80% o'r tir yng Nghymru a Lloegr wedi'i gofrestru, gyda'r Gofrestrfa Tir yn cynnal dros 23 miliwn o deitlau.

Mae'r prosiect yn cynnwys adolygiad eang o Ddeddf 2002, gyda'r nod o adolygu lle gellir addasu elfennau o'r Ddeddf yn sgil profiad gyda'i weithrediad. Mae yna dystiolaeth bod angen adolygu neu ddarparu eglurhad gyda rhai meysydd; datgelodd ymgynghoriad y 12fed Raglen ystod o faterion sy'n aml yn dechnegol iawn sydd â goblygiadau masnachol pwysig ar gyfer y Gofrestrfa Tir a'i rhanddeiliaid, gan gynnwys darparwyr morgeisi.

Gall sefyllfaoedd ac anghydfodau sy'n defnyddio'r gyfundrefn cofrestriadau tir fod yn gymhleth a gofyn am gyngor arbenigol. Mae ansicrwydd yn y system weithredu yn ei gwneud hi'n anodd cynghori cleientiaid, yn cymhell ymglyfreitha ac yn

cynyddu costau i berchnogion tir.

Yn benodol, mae'r prosiect hwn yn archwilio graddfa sicrwydd teitl y Gofrestrfa Tir, cywiro ac addasu'r gofrestr, ac effaith twyll.

Mae'r prosiect hefyd yn ail-archwilio'r fframwaith cyfreithiol ar gyfer trosglwyddiad electronig. Rydym yn ystyried sut gellir harnesio technoleg er mwyn gostwng yr amser a'r adnoddau sydd eu hangen i brosesu ceisiadau wrth gynnal dibynadwyedd y gofrestr a hyder y cyhoedd ynddi.

Cyfraith contractau yswiriant

*Ffynhonnell: 9fed Rhaglen
Adran Arweiniol: Trysorlys Ei Mawrhydi
Cychwyn: Ionawr 2006
Ymgynghori:
Camgyfleu, Diffyg datguddio a Thor Gwarantid gan yr Yswiriedig, Gorffennaf i Fedi 2007
Dyletswyddau Ôl Gytundeb a Materion eraill, Rhagfyr 2011 i Chwefror 2012
Dyletswydd y busnes yswiriedig i ddatgelu a chyfraith gwarantidau, Mehefin i Awst 2012
Cwblhad arfaethedig: Haf 2015
Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith a Biliau drafft, mewn tri adroddiad*

Mae'r gyfraith gyfredol ar gontractau yswiriant yn dyddio yn ôl i 1906 ac mae hi wedi dyddio'n ddifrifol erbyn hyn. Datblygwyd Deddf 1906 ar adeg pan oedd y person a oedd yn cael ei yswirio yn adnabod ei fusnes tra nad oedd yr yswiriwr ddim, a'r nod oedd amddiffyn y diwydiant yswiriant newydd rhag ecsploetiaeth.

Gan weithio gyda Chomisiwn y Gyfraith yn yr Alban, rydym wedi bod yn cynnal adolygiad eang gyda'r bwriad o symleiddio'r gyfraith a sicrhau ei bod yn

unol ag arferion modern y farchnad.

Mae'r adolygiad yn cael ei wneud mewn camau. Ein blaenoriaeth gyntaf oedd cyfraith yswiriant y defnyddiwr, ac fe adroddom ar hyn yn 2009, gan arwain at Ddeddf Yswiriant y Defnyddiwr (Datgelu a Chyfleu) 2012. Bydd ein hail adroddiad yn ymdrin â phedair thema bellach:

- dyletswydd i ddatgelu mewn yswiriant busnes;
- cyfraith gwarantiadau;
- iawndal am daliadau hwyr;
- camau unioni'r yswiriwr am dwyll.

Deddf Yswiriant y Defnyddiwr (Datgelu a Chyfleu) 2012

Mae'r gyfraith yn unol â Deddf Yswiriant Morol 1906 yn gofyn bod defnyddwyr yn gwirfoddoli gwybodaeth am bopeth byddai "yswiriwr darbodus" yn ystyried i fod yn berthnasol. Bwriad ein prosiect oedd cael gwared ar y ddyletswydd ar ddefnyddwyr i wirfoddoli gwybodaeth i'r yswiriwr a'i ddisodli gyda dyletswydd i ateb cwestiynau'r yswiriwr yn onest ac yn rhesymol.

Cyflwynwyd Bil Yswiriant y Defnyddiwr (Datgelu a Chyfleu), oedd wedi deillio o'n hadroddiad, i'r Senedd gan ddefnyddio'r dull arbennig ar gyfer Biliau annadleuol Comisiwn y Gyfraith. Daeth Deddf Yswiriant y Defnyddiwr (Datgelu a Chyfleu) 2012 i rym ar 6 Ebrill 2013. Mae'r Ddeddf:

- yn dileu dyletswydd y defnyddiwr i wirfoddoli ffeithiau perthnasol. Yn hytrach, rhaid i ddefnyddwyr gymryd gofal rhesymol i ateb cwestiynau eu hyswiriwr yn llawn ac yn gywir ac, os ydyn nhw'n gwirfoddoli gwybodaeth, rhaid iddynt gymryd gofal rhesymol i sicrhau nad yw'n gamarweiniol; ac

- yn rhagnodi camau unioni'r yswiriwr lle maen nhw wedi cael eu hachosi gan gamgyflead i ymrwymo i gytundeb yswiriant.

Deddf Yswiriant 2015

Cafodd y Bil Yswiriant Gydsyniad Brenhinol ar 12 Chwefror 2015, gan roi'r diwygiadau a argymhellwyd gan Gomisiwn y Gyfraith Cymru a Lloegr a Chomisiwn y Gyfraith yr Alban ar waith i foderneiddio a symleiddio'r gyfraith contractau yswiriant ledled y DU.

Bydd Deddf Yswiriant 2015 yn rhoi grym i'r diwygiadau a argymhellwyd gan Gomisiynau'r Gyfraith yn eu hadroddiad yn 2014 *Insurance Contract Law: Business Disclosure, Warranties, Insurers' Remedies for Fraudulent Claims, and Late Payment*

Dyletswydd datgelu mewn yswiriant busnes

Yn y gorffennol, roedd dyletswydd ar ddeiliad polisi busnes i ddatgelu pob math o amgylchiadau perthnasol a oedd yn hysbys iddo ynghylch y risg yr oedd am yswirio yn ei herbyn. Roedd methiant i wneud hynny'n golygu bod hawl gan yr yswiriwr i "osgoi" y contract, h.y. ei drin fel pe na bai'n bodoli a gwrthod pob cais. Roedd y ddyletswydd yn aneglur ac ar adegau nid oedd pobl yn ei deall yn dda, ac roedd y gosb ar gyfer methu â'i chyflawni yn rhy llym.

O dan ddyletswydd "cyflwyniad teg newydd", bydd dyletswydd ar ddeiliaid polisi busnes o hyd i wirfoddoli gwybodaeth, ond caiff yr hyn y mae'n ofynnol iddynt ei wneud ei esbonio'n fwy eglur a bydd yn rhaid i yswirwyr fod yn fwy parod i ofyn cwestiynau i ddeiliaid y polisi. Bydd cynllun newydd o gamau unioni cymesur yn disodli'r cam unioni presennol o osgoi, sy'n galluogi yswirwyr i wrthod hawliad yn gyfan gwbl.

Cyfraith gwarantiadau

Yn y gyfraith yswiriant, mae "gwarantiad" yn derm arbennig o anodd. Fel rheol, bydd gwarantiad yn gofyn bod deiliad polisi yn cymryd camau i liniaru risg, er enghraifft gosod larwm lladron. Y broblem yw y bydd unrhyw achos o dorri'r amodau yn rhyddhau'r yswiriwr o'i atebolrwydd, hyd yn oed os unionwyd y tor-amod hwnnw.

O dan Ddeddf Yswiriant 2015, bydd yswirwyr yn atebol i dalu unrhyw gais sy'n codi ar ôl i achos o dorri amodau gwarantiad gael ei unioni, er enghraifft lle bydd larwm lladron sydd wedi torri yn cael ei atgyweirio cyn i'r cais godi. Ni fyddant yn gallu osgoi eu hatebolrwydd mwyach ar sail y ffaith bod deiliad y polisi wedi torri un o delerau'r contract y profir ei fod yn gwbl amherthnasol i'r golled a brofwyd. Ac mae'r cymalau "sail y contract" a arferai droi unrhyw ddatganiad gan ddeiliad polisi yn warantiad, wedi cael eu diddymu.

lawndal am daliad hwyr

Ni wnaeth y Llywodraeth gynnwys argymhellion Comisiynau'r Gyfraith a oedd yn ymwneud â thaliadau hwyr yn Neddf Yswiriant 2015, ond mae wedi'u hymgorffori yn y Bil Menter, sydd gerbron y Senedd ar hyn o bryd.

Camau unioni'r yswirwyr am achosion o dwyll

Mae yswirwyr yn agored iawn i dwyll gan ddeiliaid polisi, ac mae angen i'r gyfraith ddarparu cosbau cadarn, a hysbys. Roedd y gyfraith yn y maes hwn yn ddryslyd.

Gan roi ein hargymhellion ar waith, bydd y Ddeddf bellach yn darparu camau unioni cadarn a chllir i yswirwyr pan fydd deiliaid polisi yn gwneud cais twyllodrus. Lle bydd unrhyw ran o gais yn dwyllodrus, bydd ganddynt yr hawl i wrthod y cais cyfan.

Bydd ganddynt yr hawl i wrthod unrhyw gais sy'n codi ar ôl y twyll hefyd ond mae'n rhaid iddynt dalu am geisiadau dilys, cynharach.

Llog y gellir ei yswirio

Bydd ein hadroddiad terfynol a Bil ar y prosiect hwn yn ymdrin â llog y gellir ei yswirio.

Ym Mawth 2015 fe wnaethom gyhoeddi papur materion yn nodi cynigion a ddiweddarwyd i egluro'r cysyniad o log y gellir ei yswirio mewn yswiriant indemniad ac i ymestyn y cysyniad ar gyfer yswiriant bywyd. Rydym yn cynnig y dylai pobl gael yswirio bywydau eu plant, unigolion maent yn cydfyw â nhw, ac ni ddylai'r gyfraith osod rheolaethau ar hyn.

Cyfraith elusennol, materion dethol

*Ffynhonnell: 11eg Raglen
Adran Arweiniol: Y Swyddfa Cymdeithas Sifil, Swyddfa'r Cabinet
Cychwyn: Ebrill 2013
Ymgynghoriad: (1) Buddsoddiadau cymdeithasol, Ebrill i Fehefin 2014;
Ymgynghoriad (2) Materion technegol mewn Cyfraith Elusennol, Mawrth i Orffennaf 2015
Cwblhad arfaethedig: 2016
Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith a Bil drafft*

Mae'r prosiect hwn yn edrych ar amrywiaeth o faterion yn ymwneud â sut mae elusennau'n cael eu ffurfio a sut mae eu gweithgareddau yn cael eu rheoleiddio. Mae un rhan yn edrych ar sut mae elusennau a ymgorfforir gan Siarter Frenhinol a Deddf Seneddol yn addasu eu dogfennau llywodraethol, tra bod y gweddill yn ymwneud â materion yn codi o adolygiad yr Arglwydd Hodgson yn 2012 o Ddeddf Elusennau 2006 a gyfeiriwyd atom gan y Swyddfa Cymdeithas Sifil yn Swyddfa'r Cabinet. Un o'r materion hyn yw

a yw'r gyfraith yn ddigon clir o ran pwerau a dyletswyddau ymddiriedolwyr elusennau wrth wneud buddsoddiadau cymdeithasol.

Buddsoddiad cymdeithasol

"Buddsoddiad cymdeithasol" yw un sy'n rhoi enillion ariannol wrth helpu'r elusen i gyflawni ei hamcanion penodol ar yr un pryd. Mae esiamplau'n cynnwys cynnig benthyciadau llog isel i fusnesau newydd, prynu adeiladau gwag er mwyn eu gosod am bris isel i bobl ddigartref a buddsoddi mewn ymchwil meddygol neu dechnolegau gwyrdd.

Mae buddsoddiad cymdeithasol yn faes pwysig ac yn un sy'n datblygu i elusennau, gan eu galluogi i gyfuno buddsoddiad gyda gwariant uniongyrchol fel eu bod yn cynhyrchu mwy o adnoddau wrth weithio tuag at eu hamcanion. Mae gan elusennau sydd wedi cofrestru gyda'r Comisiwn Elusennau asedau buddsoddi cyfunol sy'n werth £126 biliwn: pe byddai modd defnyddio'r asedau hyn yn fwy effeithiol, byddai yna fudd sylweddol posib i'r cyhoedd.

Mae nifer o elusennau eisoes yn ymwneud â buddsoddi cymdeithasol, ac nid yw'r gyfraith gyfredol yn rhwystr. Ond mae yna bryder bod diffyg eglurdeb ynghylch eu hunion bwerau a dyletswyddau yn golygu bod rhai ymddiriedolwyr elusennau ddim yn hyderus i wneud buddsoddiadau cymdeithasol.

Fe wnaeth ein papur ymgynghori cyntaf gynnig pŵer statudol diofyn newydd i ymddiriedolwyr elusennau wneud buddsoddiadau cymdeithasol, ynghyd â rhestr o ffactorau gall ymddiriedolwyr eu cymryd i ystyriaeth wrth fuddsoddi. Byddai'r pŵer newydd hwn – ynghyd â'r rhestr wirio – yn ei gwneud hi'n glir i ymddiriedolwyr y dylent ystyried yr holl fuddion posib o fuddsoddiad cymdeithasol, yn hytrach na chanolbwyntio ar yr enillion ariannol gorau yn unig.

Yn dilyn ymgynghoriad 8 wythnos, fe wnaethom gyhoeddi ein hargymhellion ac yna drafftio Bil i weithredu ein hargymhelliad i greu pŵer statudol newydd, y mae'r Llywodraeth wedi'i gynnwys yn ei Bil Elusennau (Diogelu a Buddsoddiad Cymdeithasol) sydd gerbron y Senedd ar hyn o bryd. Rydym yn aros am ymateb Llywodraeth i'n hargymhellion eraill ar fuddsoddiad cymdeithasol gan elusennau.

Materion technegol

Mae ein hail bapur ymgynghori'n ymdrin â'r meysydd sy'n weddill o'r prosiect, yn cynnwys: pŵer elusennau i ddiwygio eu dogfennau llywodraethu; rhwymedigaethau ar ymddiriedolwyr elusen pan fyddant yn gwerthu tir; cyfyngiadau ar wario; taliadau ex gratia; uno, ymgorfforiadau ac ansolfedd; pwerau Tribiwnlys Elusennau.

Cyfraith etholiadol

Ffynhonnell: 11eg Raglen

Adran Arweiniol: Swyddfa'r Cabinet

Cychwyn: 2011

Ymgynghoriad cwmpasu: Mehefin i Fedi 2012

Ymgynghori: Ionawr 2016

Cwblhad arfaethedig: Dechrau 2017

Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith a Bil drafft

Mae'r gyfraith sy'n ymwneud â gweinyddu etholiadau yn hen, yn anghymesur, yn ddrislyd ac ar adegau yn gwrth-ddweud ei hun. Yn enwedig ers 1997, mae'r strwythur gwreiddiol o'r C19eg wedi cael ei ddiwygio a'i addasu er mwyn ymdrin ag etholiadau newydd i sefydliadau newydd gyda systemau ethol newydd. Yn aml mae pobl nawr yn cael eu gofyn i bleidleisio dros amryw o gynrychiolwyr ar yr un pryd. Daw pob math o etholiad gyda'i gyfres wahanol o reolau a systemau, ac mae cyfuno gwahanol fathau i mewn i un digwyddiad

etholiadol yn cyflwyno mwy fyth o haenau i'r gyfraith etholiadol. I gadw i redeg, mae'r system wedi dod i ddibynnu ar gynhyrchu cyfarwyddyd swmpus, ac ar egni a dyfeisgarwch sylweddol gweinyddwyr etholiadol.

Mae ein prosiect i ddiwygio cyfraith etholiadol wedi'i rannu yn dri cham. Yn unol â'r cam cwmpasu, a redodd o Orffennaf 2011 i Ragfyr 2012, rydym nawr yn ystyried diwygio'r gyfraith yn sylweddol yn y meysydd canlynol:

- gweinyddu ymgyrchoedd lleol;
- y gyfraith sy'n ymwneud â diwrnodau a chyfrif pleidleisiau;
- cyfuniad o etholiadau (pan mae mwy nag un etholiad yn digwydd ar yr un pryd)
- amserlenni etholiad;
- heriau i'r canlyniad a throseddau; a
- gweinyddu referenda.

Roedd y rhai a ymatebodd i'n papur cwmpasu yn ystod yr ymgynghoriad yn cytuno bod angen clir i wneud y canlynol:

- adolygu fframwaith deddfwriaethol y gyfraith etholiadol er mwyn darparu strwythur clir, egwyddorol a chyson;
- adolygu'r gyfraith gweinyddiaeth etholiadol er mwyn rhesymoli, symleiddio a moderneiddio'r rheolau sy'n rheoleiddio'r ffordd y cynhelir etholiadau, er mwyn lleihau'r peryg o gamgymeriadau;
- adnabod lle byddai'r broses etholiadol – a'r etholwyr – yn cael budd o reolau sy'n fwy penodol a chlir; ac
- argymhell sut gallai'r rheolau cyfredol fod yn llai cyfarwyddol ac yn fwy hyblyg er mwyn lleihau cymhlethdod a nifer y cyfreithiau, ac adlewyrchu buddiannau gorau'r etholwyr.

Mae'r diwygiadau hefyd yn edrych ar yr amgylchiadau pan allai gweinyddiaeth etholiadol gael ei herio. Ychydig iawn o le sydd yn y system bresennol i ymchwilio i gŵyn, a llunio casgliadau ohoni, ynghylch sut y rhedwyd etholiad os na effeithiwyd ar ganlyniad yr etholiad. Ni fydd y diwygiadau yn ymdrin â materion sydd o natur wleidyddol yn sylfaenol, megis etholfraint, systemau pleidleisio, ffiniau etholiadol a chyllido cenedlaethol pleidiau gwleidyddol.

Y trydydd cam fydd ysgrifennu Bil drafft, ar ôl i ni gyflwyno adroddiad o'n hargymhellion.

Ers dechrau'r ail gam, mae'r prosiect wedi bod yn brosiect tridam gyda Chomisiynau Cyfraith yr Alban a Gogledd Iwerddon.

Cynllunio a rheoli datblygu yng Nghymru

Ffynhonnell: 12fed Raglen

Adran Arweiniol: Llywodraeth Cymru

Cychwyn: Haf 2014

Ymgynghori: haf 2016

Cwblhad arfaethedig: Haf 2017

Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith a Bil drafft

Mae'r gyfraith ar gynllunio yng Nghymru a Lloegr yn rhy gymhleth ac yn anodd ei ddeall. Nid yw'r darpariaethau statudol wedi cael eu cyfuno ers Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990, ac mae datblygiadau deddfwriaethol wedi digwydd fesul tipyn ers hynny.

Mae'r sefyllfa'n fwy cymhleth fyth yng Nghymru. Mae rhywaint, ond nid y cwbl, o ddeddfwriaeth ddiweddar Lloegr yn berthnasol i Gymru, tra bod rhai darpariaethau yn berthnasol i Gymru'n unig gydag eraill wedi dod i rym yn Lloegr ond nid yng Nghymru. Golyga hyn bod hi'n

anodd iawn, hyd yn oed i weithwyr proffesiynol, ddeall pa rannau o'r gyfraith gynllunio sy'n berthnasol yng Nghymru, gan arwain at gostau uwch i unigolion, cymunedau a busnesau ynghyd ag awdurdodau cynllunio lleol.

Mae'r system gynllunio yng Nghymru a Lloegr wedi'i seilio ar gynlluniau datblygu lleol. Dylai ceisiadau cynllunio unigol gydymffurfio â'r rhain. Mae Deddf Cynllunio (Cymru) yn diwygio swyddogaethau gwneud cynlluniau yng Nghymru ond nid yw'n mynd i'r afael yn y bôn â'r broses benodol o reoli datblygiad ac ystyriaeth ceisiadau cynllunio, na'r berthynas rhwng rheoli datblygiad a chynlluniau datblygu lleol.

Mae'r prosiect hwn yn ystyried buddion system wedi'i symleiddio a'i moderneiddio sy'n adlewyrchu anghenion Cymru, gwlad lai sy'n defnyddio tir mewn gwahanol foddau, a ble mae cyswllt agos rhwng cyrff llywodraethol. Y prif ffocws yw adolygu prosesau rheoli datblygiad, a'r berthynas rhwng hynny a gwneud cynlluniau.

Bydd gan system wedi'i symleiddio a'i foderneiddio i Gymru y potensial i hybu twf economaidd, cyflenwad tai ac amddiffyniad yr amgylchedd, yn ogystal â chynyddu effeithiolrwydd a gostwng costau trafodion.

Dirmyg llys

Ffynhonnell: 11eg Raglen

Adran Arweiniol: Y Weinyddiaeth

Gyfiawnder

Cychwyn: Mai 2012

Ymgynghori:

Gwarthruddo'r Llys, Awst 2012 i Hydref 2012

Dirmyg llys yn gyffredinol, Tachwedd 2012 i Chwefror 2013

Cwblhad arfaethedig: diwedd 2016

Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith, mewn pedwar adroddiad

Gwarthruddo'r llys

Ym mis Awst 2012, fe gyhoeddodd bapur ymgynghori ar warthruddo'r llys – ffurf hanesyddol o ddirmyg llys yn cynnwys ymddygiad sy'n debygol o danseilio gweinyddiaeth cyfiawnder neu hyder y cyhoedd yn y llysoedd a'r barnwyr. Cafodd y gwaith yma ei symud ymlaen er mwyn bwydo i mewn i drafodaethau'r Llywodraeth ar y Bil Troseddau a Llysoedd. Derbyniwyd ein hargymhelliad i ddiddymu'r drosedd fel diwygiad i'r Bil ym mis Rhagfyr 2012.

Gweithredwyd diddymiad y drosedd o warthruddo'r llys yn Neddf Troseddau a Llysoedd 2013.

Dirmyg llys – meysydd eraill

Mae dirmyg llys yn cynnwys amrywiaeth eang o weithgareddau ac ymddygiadau sy'n tanseilio neu'n bygwth tanseilio cwrs cyfiawnder. Mae'r gyfraith sy'n ymwneud â dirmyg llys yn eang iawn. Yn ein papur ymgynghori fe benderfynom felly i ganolbwyntio ar ddetholiad o feysydd penodol, gan gynnwys

- Dirmyg trwy gyhoeddiad: Edrychom ar y dull gorau o gael cydbwysedd rhwng yr hawl i achos teg a'r hawl i ryddid mynegiant.
- Effaith cyfryngau newydd: Mae cryn dipyn o'r gyfraith yn dyddio o gyfnod cyn y rhyngwyd, ac mae yna bryderon ynghylch a yw'n gallu ymdrin yn effeithiol ag achosion o ddirmyg yn cynnwys cyfryngau newydd ac yn benodol cyfryngau cymdeithasol.
- Dirmyg gan reithwyr: Edrychom ar y mater o reithwyr yn defnyddio ffynonellau allanol i ddod o hyd i wybodaeth am yr achos maen nhw'n gwrandao arno. Mae angen taro cydbwysedd rhwng sicrhau bod

cyfiawnder yn cael ei wneud, hawl y diffynnydd i achos teg a hawliau'r rheithwyr eu hunain.

- Dirmyg yn wyneb y llys: Mae'r gyfraith yn y maes hwn yn ddryslyd, gyda bylchau ac anghysondebau rhwng y darpariaethau sy'n berthnasol i Lys y Goron a'r rhai sy'n berthnasol i lysoedd yr ynadon.
- Cyfyngiadau adrodd: Mae'r gyfraith gyfredol yn rhoi'r pŵer i'r llysoedd ohirio adrodd yn y llysoedd pan fo hyn yn angenrheidiol er mwyn osgoi gwneud drwg i'r achos, ond does dim system ffurfiol i gyfleu'r gorchmynion hyn i'r cyfryngau.

Camymddygiad rheithwyr a chyhoeddiadau ar y rhyngrwyd

Yn yr adroddiad cyntaf hwn ar ôl yr ymgynghoriad, a gyhoeddwyd ym mis Rhagfyr 2013, fe wnaethom argymhellion gan gynnwys:

- Ei gwneud hi'n drosedd i reithwyr gynnal ymchwil gwaharddedig.
- Cyflwyno eithriad rhag atebolrwydd dirmyg ar gyfer cyhoeddwyd sy'n ymwneud â deunydd ar-lein wedi'i rhoi mewn archif.
- Gwneud eithriad cyfyngedig i'r gwaharddiad ar reithwyr yn datgelu'u trafodaethau lle gallai dynnu sylw at gamweinyddiad cyfiawnder, neu ble maen nhw'n cymryd rhan mewn ymchwil rheoledig.

Rhodddwyd grym deddfwriaethol i'r argymhelliad cyntaf drwy adran 71 y Ddeddf Cyfiawnder Troseddol a'r Llysoedd, a gafodd Gydsyniad Brenhinol yn Chwefror 2015.

Adrodd yn y Llysoedd

Fe wnaethom gyhoeddi ein hail adroddiad ym Mawrth 2014, yn argymhell:

- bod pob gorchymyn gohirio ar adrodd yn y llysoedd yn gallu cael eu postio ar un wefan sydd ar gael i'r cyhoedd (fel sydd eisoes yn digwydd yn yr Alban), ac ychwanegu gwasanaeth â thâl lle gall y defnyddwyr gael mynediad at delerau'r gorchymyn a chofrestru am e-byst awtomatig yn rhoi gwybod am unrhyw orchmynion newydd

Adroddiad terfynol

Bydd yr adroddiad sy'n weddill yn y prosiect hwn yn mynd i'r afael â dirmyg yn wyneb y llys ac agweddau ar dirmyg trwy gyhoeddi nad ydynt wedi'u cynnwys eisoes yn ein hadroddiadau blaenorol.

Ewyllysiau

Ffynhonnell: 12fed Raglen

Adran Arweiniol: Y Weinyddiaeth

Gyfiawnder

Cychwyn: Dechrau 2016

Ymgynghori: Gwanwyn 2017

Cwblhau: i'w gwblhau

Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith a Bil drafft

Amcangyfrifir bod 40% neu ragor o oedolion heb baratoi ewyllys, ac mewn sefyllfaoedd lle mae ganddyn nhw un, mae cyflwr y gyfraith yn aml yn golygu y bydd yn annilys. Lle does dim ewyllys neu lle mae ewyllys yn annilys, y rheolau diewyllysedd sy'n berthnasol; offeryn di-fin yw'r rhain nad ydynt yn gallu disodli dymuniadau person. Mae rhai unigolion a chyrrff penodol nad ydynt yn gallu cael budd yn ôl y rheolau, gan gynnwys y sawl sy'n cyd-fyw gyda'i gilydd ac elusennau. Mae'n bwysig felly bod

pobl yn gwneud ewyllys a bod y gyfraith yn cefnogi hyn.

Mae'r prif statud ar ewyllysiau, Deddf Ewyllysiau 1837, yn dyddio o Oes Fictoria. Mae'r gyfraith yn ymwneud â gallu ewyllysiol, y gallu meddyliol i lunio ewyllys, yn deillio o achos o 1870. Mae pryder bod y gyfraith gyfredol yn anogaeth i rai pobl rhag gwneud ewyllys, nad yw hi ddim yn gyfredol â datblygiadau cymdeithasol a meddygol, ac na fydd hi o bosib yn gweithio yn y fath fodd i weithredu yn y modd gorau ar ddymuniadau person ar ôl iddynt farw. Mae wedi cael ei beirniadu am bod yn anodd ei deall a'i rhoi ar waith, a weithiau am fod yn anymarferol. O ran gallu meddyliol, mae hyn yn cynrychioli problem gynyddol, oherwydd bod amodau sy'n effeithio ar allu yn dod yn fwy cyffredin wrth i bobl fyw'n hirach.

Bydd y prosiect hwn yn adolygu'r gyfraith ar ewyllysiau, gan ganolbwyntio ar bedwar prif faes sydd wedi cael eu nodi fel rhai sydd o bosib angen eu diwygio: gallu ewyllysiol, trefniadau ffurfiol ar gyfer ewyllys ddilys, addasu ewyllys, ac ewyllysiau ar y cyd. Bydd yn ystyried a ellir diwygio'r gyfraith i annog a hwyluso'r broses o wneud ewyllys yn yr 21ain ganrif: er enghraifft, a ddylid ei diweddarau i gynnwys datblygiadau mewn technoleg a meddygaeth. Bydd hefyd yn ceisio gostwng y tebygolrwydd o ewyllysiau'n cael eu herio ar ôl marwolaeth, a nifer y sefyllfaoedd o ymglyfreitha. Mae ymglyfreitha o'r fath yn ddrud, yn gallu rhannu teuluoedd ac yn achosi llawer o straen i'r sawl sy'n galaru.

Ffioedd digwyddiadau (a adnabuwyd gynt fel trosglwyddo teitl a newid ffioedd a newid meddiannaeth mewn lesddaliadau)

Ffynhonnell: Cyfeiriad Gweinidogol

Adran Arweiniol: Yr Adran Cymunedau a Llywodraeth Leol

Dechrau: Hydref 2014

Ymgynghoriad: Medi 2015

Pwynt adolygu: Haf 2016

Canlyniad: Adolygiad interim diwygio'r gyfraith

Mae'r prosiect yn edrych ar delerau lesddaliadau, sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r sawl sy'n lesio eiddo dalu ffi pan fydd teitl yr eiddo hwnnw'n cael ei drosglwyddo neu pan fydd newid mewn meddiannaeth.

Mae'r mathau hyn o delerau lesddaliadau i'w gweld mewn cartrefi ymddeol a datblygiadau tebyg gan amlaf. Codwyd pryderon gyda'r Swyddfa Masnachu Teg ynghylch y ffordd yr oedd y rhain yn gweithio. Mae'r ffi'n cael ei chyfrifo fel canran o'r pris gwerthu neu'r pris prynu gwreiddiol fel rheol. Mae modd codi ffioedd pan fydd teitl yn cael ei drosglwyddo'n wirfoddol, er enghraifft pan fydd eiddo'n cael ei werthu, neu'n anwirfoddol, er enghraifft, o dan orchymyn trosglwyddo eiddo. Mae modd diffinio newid meddiannaeth yn eang, ac mae modd codi ffioedd fwy nag unwaith dros gyfnod y les, er enghraifft, os oes rhaid i'r meddiannydd fynd i'r ysbyty am gyfnod.

Daeth y Swyddfa Masnachu Teg i'r casgliad y gallai'r telerau fod yn annheg, ac nad oedd digon o dryloywder, yn arbennig mewn deunyddiau gwerthu. Gall natur y telerau fod yn aneglur, ac mae'n ymddangos fod rhai'n disgyn y tu allan i'r

systemau rheoleiddio presennol. O ganlyniad, nid oes modd i rywun sy'n lesio eiddo herio un o'r telerau na swm y ffi'n effeithiol.

Mewn ymateb i adroddiad y Swyddfa Masnachu Teg, ymrwymodd rhai landlordiaid, yn wirfoddol, i ddefnyddio'r telerau. Fodd bynnag, mae'r Swyddfa Masnachu Teg hefyd yn argymhell y dylai'r Llywodraeth ystyried mesurau pellach, gan gynnwys diwygio'r deddfwriaeth.

Mae ein prosiect yn ystyried y problemau y mae telerau mewn lesioedd preswyl yn eu hachosi'n gyffredinol, sy'n mynnu bod lesddeiliad yn talu ffi am drosglwyddo teitl neu newid meddiannaeth, yn y sector cartrefi ymddeol a marchnadoedd tebyg yn benodol.

Rydym yn edrych ar sut mae'r gyfraith bresennol yn rhoi sylw i'r problemau a nodir ac yn ystyried a oes angen rhagor o warchodaeth ar gyfer lesddeiliaid, er enghraifft, drwy'r canlynol:

- deddfwriaeth telerau annheg
- cyfraith landlordiaid a thenantiaid, a/neu
- weithdrefn trawsgludo.

Rydym hefyd yn ystyried pa effaith y gallai rhagor o warchodaeth ei chael.

Ffurf a hygyrchedd y gyfraith sy'n berthnasol yng Nghymru

Ffynhonnell: 12fed Raglen

Adran Arweiniol: Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Swyddfa Gymreig, Llywodraeth Cymru

Cychwyn: Haf 2014

Ymgynghori: Gorffennaf 2015

Cwblhad arfaethedig: Haf 2016

Canlyniad: Cyngor i'r Llywodraeth

Mae problemau gyda ffurf a hygyrchedd y gyfraith sy'n berthnasol i Gymru wedi bod yn amlwg am beth amser, ac maen nhw'n

dod yn fwy difrifol. Mae'r broses o ddatganoli wedi arwain at sefyllfa ble mae hi'n anodd i weithwyr proffesiynol a'r cyhoedd gael mynediad at y gyfraith yn ymwneud â Chymru.

Fe drosglwyddodd Deddf Llywodraeth Cymru 1998 bwerau gweithredol i Gynulliad Cenedlaethol Cymru trwy drosglwyddo gorchymynion swyddogaethau. Trosglwyddwyd bwerau eraill i'r Cynulliad trwy statud. Yn 2007, trosglwyddwyd y swyddogaethau hyn i weinidogion Cymru, a chyflwynwyd trefniadau i drosglwyddo cymhwysedd deddfwriaethol naill ai trwy statud neu drwy orchymyn cydsyniad deddfwriaethol. Newidiodd y system yn 2011, ac erbyn hyn mae gan y Cynulliad Cenedlaethol bwerau ehangach i wneud deddfau mewn meysydd datganoledig.

O ganlyniad, gall fod yn anodd iawn i chwilio a deall y gyfraith mewn meysydd datganoledig. Mae'r broblem yn benodol o ddifrifol mewn perthynas â phwerau gweithredol, ond yn sicr nid yw wedi'i gyfyngu i'r rhain. Er enghraifft, gall pŵer, yr ymddengys ar wyneb statud, mai'r Ysgrifennydd Gwladol sy'n ei weithredu, fod mewn gwirionedd wedi cael ei drosglwyddo i weinidogion Cymru. Fodd bynnag, ni fydd hyn yn amlwg heb ymchwil manwl. Mae'n bosib bod statudau cyn datganoli wedi cael eu haddasu ers hynny, fel eu bod bellach yn cynnwys rhai darpariaethau sy'n berthnasol i Gymru a Lloegr, rhai sy'n berthnasol i Loegr a rhai sy'n benodol i Gymru yn unig.

Bydd y prosiect hwn yn un ymgynghorol yn unig, ac ni fydd ein hadroddiad terfynol yn cynnwys Bil drafft. Byddwn yn ystyried ffyrdd o symleiddio'r deddfwriaeth gynharach ac o'i gwneud yn fwy hygyrch, a sut gallai deddfwriaeth yn y dyfodol leihau'r problemau, yn hytrach na'u cynyddu.

“Ers ei sefydlu yn 1965 mae Comisiwn y Gyfraith wedi ennill enw da haeddiannol

am ansawdd ei waith a manyldeb ei ddull o ddiwygio'r gyfraith.”

Maura McGowan CF, Cadeirydd y Bar.
Llythyr i'r Cadeirydd, Rhagfyr 2012.

Gallu meddyliol a cholli rhyddid

Ffynhonnell: 12fed Raglen

Adran Arweiniol: Yr Adran Iechyd

Cychwyn: Haf 2014

Ymgynghori: Gorffennaf 2015

Cwblhad arfaethedig: diwedd 2016

Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith a Bil drafft

Mae Deddf Gallu Meddyliol 2005 yn darparu'r fframwaith i asesu a oes gan bobl y gallu angenrheidiol i wneud penderfyniadau penodol, a lle nad oes ganddynt y gallu hwnnw, i eraill wneud y penderfyniadau hynny iddynt gyda'u buddiannau gorau hwy mewn golwg.

Yn 2004, sefydlodd achos gerbron Llys Hawliau Dynol Ewrop bod hi'n bosib bod cymryd penderfyniadau gyda buddiannau gorau person mewn golwg ynglŷn â darpariaeth gwasanaethau preswyl a chymdeithasol yn gallu golygu colli rhyddid yn ôl Erthygl 5 o Gonfensiwn Hawliau Dynol Ewrop. Darganfuwyd bod y DU wedi torri amodau'r Erthygl, oherwydd mewn amgylchiadau o'r fath nid oedd Cymru a Lloegr yn darparu ar gyfer system ddigonol i awdurdodi ac adolygu'r golled o ryddid.

Yn 2007, mewn ymateb i'r darganfyddiad, cyflwynwyd y trefniadau diogelu rhag colli rhyddid (DOLS) i mewn i Ddeddf Gallu Meddyliol 2005 gan Ddeddf Iechyd Meddwl 2007. Fe'u cyflwynwyd er mwyn llenwi'r

bwllch a adnabuwyd yn yr achos, ac er mwyn sicrhau bod sefyllfaoedd o'r fath yn cael eu rheoleiddio'n gywir yn unol â hawliau dynol person. Mae'r DOLS yn berthnasol i'r colli rhyddid sy'n digwydd mewn ysbytai neu gartrefi gofal yn unig.

Os yw hawl person i ryddid yn cael ei gyfyngu mewn sefyllfaoedd eraill, rhaid i'w golled/cholled o ryddid gael ei hawdurdodi a'i goruchwyllo gan y Llys Amddiffyn.

Mae darpariaethau'r DOLS wedi cael eu beirniadu ers iddynt gael eu cyflwyno am fod yn rhy gymhleth a biwrocraataidd. Yn ôl y sôn, nid yw staff yn eu deall yn aml ac mae yna ddryswch am y gwahaniaethau rhwng pwerau Deddf Iechyd Meddwl 1983 a'r DOLS. Ym mis Mawrth 2014 daeth pwyllgor dethol Tŷ'r Cyffredin oedd yn cynnal archwiliad ôl-ddeddfwriaethol o'r Ddeddf Gallu Meddyliol i'r casgliad nad yw'r DOLS yn "addas i'r diben" a gofynnwyd iddynt gael ei disodli. Argymhellodd y pwyllgor hefyd y dylid ymestyn y system newydd i gynnwys pobl gyda threfniadau llety â chymorth, nid pobl mewn ysbytai a chartrefi gofal yn unig. Yn fuan ar ôl hynny, darganfuwyd gan y Goruchaf Lys y byddai person yn colli'i ryddid mewn mwy o sefyllfaoedd nag oeddent wedi eu hystyried eisoes.

Mae'r Adran Iechyd wedi derbyn bod yna anawsterau gyda'r DOLS ac wedi cyhoeddi amryw fesurau i geisio gwella sut mae'r amddiffyniadau'n gweithredu.

Mae ein prosiect yn ystyried sut dylid awdurdodi a goruchwyllo'r golled o ryddid mewn sefyllfaoedd heblaw am ysbytai a chartrefi gofal, lle mae'n bosib y byddai hawliau Erthygl 5 fel arall yn cael eu torri. Yn ychwanegol at ystyried y sefyllfaoedd hyn, bydd y prosiect hefyd yn asesu goblygiadau'r gwaith yma i'r DOLS er mwyn sicrhau bod unrhyw beth perthnasol sy'n cael ei ddysgu hefyd yn cael ei rannu.

Gorchmynion ariannol teuluol – gorfodaeth

Ffynhonnell: 11eg Raglen

Adran Arweiniol: Y Weinyddiaeth

Gyfiawnder

Cychwyn: Mawrth 2014

Ymgynghori: Mawrth 2015

Cwblhad arfaethedig: Gaeaf 2016/17

Canlyniad: Argymhelliad ar ddiwygio'r gyfraith a Bil drafft

Mae gan y llysoedd bwerau statudol i orchymyn pobl i wneud darpariaethau ariannol ar gyfer eu plant neu ar gyfer cyn briod neu bartner sifil yn dilyn ysgariad neu ddi-ddymiad partneriaeth sifil. Weithiau, mae sicrhau'r gorchmynion hyn yn golygu cost ariannol ac emosiynol sylweddol i'r bobl hyn. Ond gellir dwysáu'r niwed yma – gyda hyn yn cael effaith hir dymor ar oedolion a phlant – os nad yw'r gorchmynion yn cael eu gorfodi wedyn.

Mae'r gyfraith gyfredol ar orfodi gorchmynion ariannol teuluol wedi cael ei ddisgrifio fel "anobeithiol o gymhleth ac yn arteithiol ei threfniadaeth". Mae'r mecanweithiau gorfodi wedi'u cynnwys mewn amrywiaeth eang o ddeddfwriaeth ac mae aelodau o'r cyhoedd, ymarferwyr cyfreithiol a hyd yn oed y llysoedd yn cael trafferth deall sut maen nhw'n gweithio. Mae'n bosib bod y gyfraith yn rhwystro rhai trefniadau synhwyrol rhag cael eu rhoi ar waith.

Bydd y prosiect hwn yn edrych ar y gwahanol ddulliau o orfodi gorchmynion ariannol teuluol sy'n cael eu gwneud yn unol â Deddf Achosion Priodasol 1973, Deddf Partneriaeth Sifil 2004 a Deddf Plant 1989. Gallai diwygio'r gyfraith gynnig cyfres glir o reolau a'r gallu i gael mynediad at yr ystod lawn o opsiynau gorfodi, heb yr angen am wrandawiadau lluosog. Byddai'n galluogi i'r llys ystyried gorfodaeth yn erbyn amrywiaeth eang o asedau ac yn caniatáu

i'r dull o weithredu gorfodaethau weithio'n effeithiol pan fo symiau bychan yn ddyledus, fel nad yw pobl yn gorfod aros tan fod ôl-ddyledion mawr yn ddyledus cyn gorfodi gorchmynion o'u plaid.

Bydd cyfraith well yn y maes hwn yn helpu sicrhau bod arian sydd wedi cael ei orchymyn i'w dalu i gefnogi plant ac oedolion yn cael ei dalu. Byddai hefyd yn cyfyngu ar yr effeithiau niweidiol o ymglyfreitha parhaus ar deuluoedd, gan alluogi i'r partïon symud ymlaen gyda'u bywydau. Byddai proses gorfodi symlach a mwy dealladwy yn cynorthwyo unigolion a gallai esmwytho'r pwysau ar system y llysoedd ac asiantaethau cyngor cyfreithiol.

Rydym ar hyn o bryd yn archwilio cyfraith ac arferion yn y maes hwn yn sgil datblygiadau, yn benodol yn system y llysoedd, sydd wedi digwydd ers i ni gyflwyno'r prosiect hwn yn ein rhaglen waith. Bydd hyn yn arwain cwrpas y prosiect a'n hamserlen arfaethedig i'w gwblhau.

Gweithdrefn ddedfrydu

Ffynhonnell: 12fed Raglen

Adran Arweiniol: Y Weinyddiaeth

Gyfiawnder

Cychwyn: Ionawr 2015

Ymgynghori: Tachwedd 2016

Cwblhad arfaethedig: Haf 2017

Canlyniad: Argymhellion ar ddiwygio'r gyfraith a Bill drafft

Mae'r gyfraith ar ddedfrydu'n effeithio ar bob achos troseddol, a chaiff ei ddefnyddio mewn cannoedd o filoedd o achosion a miloedd o apeliadau bob blwyddyn. Ar hyn o bryd, mae diffyg cysondeb ac eglurdeb yn y gyfraith: mae wedi'i lledaenu ar draws statudau di-ri, ac mae diweddariadau cyson yn cael eu cyflwyno ar adegau gwahanol gan wahanol offer statudol ac mae ganddynt amrywiaeth o drefniadau

pontio.

Mae hyn yn gwneud hi'n anodd, os nad yn amhosib ar adegau, i ymarferwyr a'r llysoedd ddeall y gyfraith dedfrydu gyfredol. Gall hyn arwain at oedi, apeliadau drud a dedfrydau anghyfreithlon. Darganfuwyd mewn arolwg o 400 achos Llys Apêl o 2012 gan yr arbenigwr dedfrydu Robert Banks bod 262 yn apeliadau yn erbyn dedfrydau ac o'r rhain, roedd 95 yn ymwneud â dedfrydau oedd wedi cael eu pasio'n anghyfreithlon i Lys y Goron. Ysgrifennodd Banks, "Mae'r ffigwr [hwn] yn dangos nad oes dim modd i ni ddweud bellach bod y system dedfrydu'n gweithio'n iawn. Mae achosion ers hynny wedi dynodi nad yw y ffigurau hyn yn annodweddiadol."

Ymddengys fod bron pawb sy'n gweithio yn y maes, ar y fainc ac yn y byd academiaidd yn gytûn bod angen diwygio'r gyfraith yn y maes hwn ar frys. Mae'r llysoedd wedi cwyno dro ar ôl tro am gymhlethdod y dull dedfrydu modern. Mae tystiolaeth gref bod y nifer uchel o ddedfrydau anghyfreithlon yn ganlyniad uniongyrchol o analluedd tribiwnlysoedd dedfrydu i ddehongli'r darpariaethau perthnasol. Mae hyn yn tanseilio hyder y cyhoedd mewn dedfrydu ac yn costio cryn dipyn o arian cyhoeddus i'w gywiro ar apêl.

Ein nod gyda'r prosiect hwn yw cyflwyno un statud dedfrydu a fydd yn gweithredu fel yr unig fan galw ar gyfer tribiwnlysoedd dedfrydu. Bydd yn amlinellu'r darpariaethau perthnasol mewn modd clir a rhesymegol, ac yn sicrhau bod pob diweddariad i'r dull dedfrydu yn gallu cael ei weld mewn un lle. Nid nod y prosiect yw ymyrryd gyda'r dedfrydau isafswm gorfodol neu gyda thariffau dedfrydu yn gyffredinol. Ni fyddwn yn cyffwrdd â'r rhain, ond bydd y broses o'u dyfarnu yn cael ei symleiddio a'i gwella'n fawr.

Yng Ngorffennaf 2015 fe wnaethom gyhoeddi papur materion newydd, yn archwilio sut y

dylid cyflwyno'r Cod Dedfrydu Newydd. Rydym yn disgwyl cyhoeddi cyfres o ddogfennau ymgynghori drwy gydol y prosiect.

"Gallaf ddweud heb unrhyw amheuaeth yn fy marn i bod Comisiwn y Gyfraith yn parhau i chwarae rôl allweddol yn helpu llunio cyfraith trosedd yng Nghymru a Lloegr."

Keir Starmer CF, Cyfarwyddwr Erlyniad Cyhoeddus. Tystiolaeth i Adolygiad Tair Blynedd Comisiwn y Gyfraith yn 2013

Priodas

Ffynhonnell: Cyfeiriad

Adran Arweiniol: Y Weinyddiaeth

Gyfiawnder

Cychwyn: Haf 2015

Cwblhad arfaethedig: Rhagfyr 2015

Canlyniad: Adroddiad cwmpasu

Mae'r prosiect yn cynnwys adolygiad o'r gyfraith sy'n llywodraethu sut a ble y gall pobl briodi yng Nghymru a Lloegr. Y cwestiwn sylfaenol yw a yw'r gyfraith bresennol, sydd wedi esblygu dros gyfnod hir o amser, yn darparu fframwaith cyfreithiol clir ac ystyrlon, sy'n diwallu anghenion a dymuniadau pobl a hefyd yn cydnabod buddiannau cymdeithas a'r wladwriaeth o ran diogelu statws priodas.

Cytunodd y Comisiwn y Gyfraith wneud rhywfaint o waith cychwynol i baratoi'r ffordd ar gyfer diwygio posibl yn y dyfodol. Rydym wedi cyhoeddi canlyniadau astudiaeth ragarweiniol sy'n nodi ac yn darparu dadansoddiad cychwynol o'r materion y mae angen mynd i'r afael â nhw er mwyn datblygu cynigion ar gyfer diwygio'r gyfraith priodas.

Rhagdaliadau cwsmeriaid ar ansolfedd y masnachwr

*Ffynhonnell: 12fed Raglen
Adran Arweiniol: Yr Adran Busnes, Arloesi
a Sgiliau
Cychwyn: Haf 2014
Ymgynghori: Mehefin 2015
Cwblhad arfaethedig: Hydref 2016
Canlyniadau: Astudiaeth gwmpasu*

Darganfuwyd mewn arolwg gan Llais Defnyddwyr yn 2009 bod tua 24.5 miliwn o drafodion rhagdaliadau yn cael eu gwneud bob blwyddyn yn y DU gan tua 20 miliwn o ddefnyddwyr.

Mae rhagdaliadau'n boblogaidd oherwydd gallant gael eu defnyddio i gyllido ar gyfer gwariannau mawr, megis Nadolig, neu fel blaendal am bryniannau mawr fel ceir neu geginau newydd. Ar raddfa lai, mae talebau a chardiau rhodd yn datrys y broblem o ddewis yr anrheg "cywir". Y buddion i fusnesau yw bod rhagdaliadau'n darparu ffynhonnell rad o gyfalaf gweithio ac yn gallu rhwymo defnyddwyr i ddefnyddio brand penodol.

Fodd bynnag, mae methdaliadau diweddar masnachwyr adnabyddus wedi pwysleisio'r diffyg diogelwch i ddefnyddwyr sy'n gwneud y mathau yma o daliadau. Yn dilyn cwmp clwb arbedion Nadolig Farepak yn 2006 roedd nifer o ddefnyddwyr ar eu colled. Yn fwy diweddar, yn ôl y sôn fe olygodd cwmp Comet bod defnyddwyr wedi colli £4.7 miliwn mewn talebau rhodd nas defnyddiwyd.

Pan mae masnachwr yn dod yn fethdaliadol, mae'r gyfraith yn gosod hierarchaeth lem o gredydwyr i'w talu o unrhyw asedau sy'n weddill. Mae defnyddwyr, sy'n cael eu cyfri fel credydwyr ansicredig, yn agos iawn at

waelod y rhestr.

Mae'r diffyg amddiffyniad hwn yn achosi pryder. Mae'r materion yn gymhleth yn mynd i wraidd y system fethdaliad. Yn 1982, fe wrthododd adroddiad Cork fwy o amddiffyniad i ddefnyddwyr, gan nodi bod cwsmeriaid fel rheol yn colli symiau bychan a fforddiadwy tra bod yr effaith ar gyflenwyr yn gallu bod yn drychinebus. Ond yn dilyn cwmp Farepak disgrifiodd Pwyllgor Dethol y Trysorlys y rhwyd achub gyfredol fel un "annigonol ac anghyflawn". Cynhaliodd y Swyddfa Masnach Deg arolwg, a gofynnodd gweinidogion i'r Adran Busnes, Arloesi a Sgiliau ystyried darparu mwy o amddiffyniad i ddefnyddwyr.

Nid ydym yn credu y bydd y broblem yn diflannu. Os unrhyw beth, o ystyried yr hinsawdd economaidd gyfredol, gallai methdaliadau masnachwr gynyddu. Mae yna hefyd resymau da dros roi mwy o amddiffyniad i ddefnyddwyr, nid yn lleiaf i gynnal hyder defnyddwyr yn y cynnyrch yma. Ond rhaid i ni gadw mewn cof y bydd mwy o amddiffyniad i ddefnyddwyr wrth reswm yn arwain at lai o amddiffyniad i eraill.

Bydd y prosiect yn ystyried ffyrdd posib ymlaen, gan gasglu tystiolaeth empirig ynglŷn â graddfa'r broblem ac ymgynghori ar ddatrysiadau posib. Rydym hefyd yn edrych ar wahaniaethau posib yn yr ymdriniaeth o'r mater yng nghyfraith yr Alban a chyfraith Cymru a Lloegr.

Cyfraith statud

Mae cydgrynhoi cyfraith statud a diddymu statudau sydd wedi darfod neu sydd heb unrhyw ddiben defnyddiol bellach wedi bod yn swyddogaethau pwysig i Gomisiwn y Gyfraith ers ei sefydlu. Trwy foderneiddio'r llyfr statud a'i wneud yn fyrrach, yn gliriach ac yn fwy hygyrch, mae'r gwaith yma'n helpu arbed amser a chostau i ymarferwyr sy'n gweithio gyda'r gyfraith ynghyd ag eraill sydd angen ei ddefnyddio, ac yn ei gwneud yn haws i ddinasyddion gael cyfiawnder.

Cyfuno

Mae dros 200 o Ddeddfau cydgrynhoi wedi cael eu deddfu ers creu'r Comisiwn yn 1965. Nod y gwaith hwn yw gwneud cyfraith statud yn fwy hygyrch a dealladwy; gall gael buddion ymarferol go iawn.

Yn dilyn trafodaethau gyda'r Weinyddiaeth Gyfiawnder, rydym wedi penderfynu ailgychwyn gwaith ar gyfuno'r gyfraith ar fechnïaeth (prosiect a ohiriwyd yn 2010). Mae hynny'n amodol ar flaenoriaethau cystadleuol ar gyfer ein hadnoddau drafftio, ond gobeithiwn y gallwn ailddechrau yn 2016.

“Hoffwn orffen trwy ddiolch i Comisiwn y Gyfraith sy'n gwneud gwaith da iawn i ni yn y wlad hon. Ychwanegaf fy nheyrnged iddo am y gwaith parhaol mae'n gwneud i'n cyflwyno gyda cynigion ystyrion a mesuredig am ddeddfwriaeth.”

Simon Hughes AS, HC Deb, 26 Mawrth 2014, C427

Diddymiadau cyfraith statud

Bydd y gwaith a amlinellir yn y bennod hon yn ffurfio'r sail ar gyfer yr 20fed Bil Cyfraith Statud (Diddymiadau), yr ydym yn disgwyl ei argymhell i'r Llywodraeth ym Mehefin 2015.

Deddfwriaeth yr 20fed ganrif

Cychwyn: diwedd 2014

Cwblhau: Chwefror 2015

Canlyniad: Adroddiad ar Ddiddymiadau Cyfraith Statud a Bil drafft

Awgryma adolygiad o ddeddfwriaeth yr 20fed ganrif bod cryn dipyn o ddeddfau cymharol fodern ond wedi darfod sydd wedi cwmpo y tu allan i'n prosiectau blaenorol ar ddiddymiadau.

Rydym wedi cwblhau archwiliad cronolegol o Ddeddfau'r 20fed ganrif ac rydym yn ystyried diddymiadau mewn nifer o feysydd.

Cyllid, trethiant a diddymiadau eraill

Ymgynghori: diwedd 2014

Mae'r adran fwyaf yn ymwneud â Deddfau sydd wedi darfod yn ymwneud â chyllid a threthiant. Fe wnaethom ymgynghori ar ddiddymiadau posib o Ddeddfau sydd wedi darfod yn ymwneud â'r heddlu, cyfraith droseddol, llongau a diogelwch cymdeithasol.

Masnach a diwydiant

Ymgynghori: Mehefin 2014

Rydym yn cynnig diddymu 37 Deddf sydd wedi darfod a'r diddymiad rhannol o 11 Deddf arall yn ymwneud â masnach a diwydiant. Mae'r Deddfau'n cwmpasu'r cyfnod rhwng 1860 a 2007.

Mae'r cynigion am ddiddymiadau mewn dau grŵp. Mae'r cyntaf yn cynnwys deddfwriaeth ar y diwydiant glo gan ddechrau ychydig cyn gwladoli'r diwydiant glo yn 1947. Mae llawer o'r ddeddfwriaeth ar ôl yr Ail Ryfel Byd yn ymwneud â system gyllido'r Llywodraeth o'r diwydiant glo a'r Bwrdd Glo Cenedlaethol ac mae bellach wedi darfod.

Mae'r ail grŵp yn ymwneud yn fwy cyffredinol â deddfwriaeth masnach a diwydiant. Yn dyddio gan fwyaf o'r 1940au, mae'r cyflawniadau sydd wedi darfod yn adlewyrchu newidiadau economaidd a chymdeithasol yn ail hanner yr 20fed ganrif.

Mae'r cynigion yn cynnwys diddymu:

- pum Deddf a basiwyd i reoleiddio'r diwydiant telegraff;
- Deddf yn 1938 a basiwyd i gynnal cyflenwadau bwyd a thanwydd pe byddai yna ryfel;
- Deddf yn 1939 a basiwyd i gyfyngu ar hysbysebu yswiriant wedi'i anelu at ddiogelu perchnogion tai yn erbyn peryglon rhyfel;
- Deddf yn 1975 a basiwyd i atal cwmnïau cynhyrchu pwysig rhag trosglwyddo at bobl nad oeddent yn drigolion; a
- Deddf yn 1979 a basiwyd i reoleiddio Asiantau'r Goron

India Brydeinig

Ymgynghori: 2012
Cwblhau: Mehefin 2015
Canlyniad: Adroddiad ar Ddiddymiadau Cyfraith Statud a Bil drafft

Mae'r gwaith yma'n cynrychioli'r trydydd cam, sef yr un olaf, o adolygiad y Comisiwn o ddeddfwriaeth y DU sy'n berthnasol i India Brydeinig sydd wedi darfod neu sy'n hynafol.

Yn yr ymgynghoriad hwn fe adolygom tua

24 statud oedd wedi galluogi i gwmnïau gael eu sefydlu a gweithredu amrywiaeth o ymgynghoriadau masnachol naill ai yn, neu mewn cysylltiad â, beth oedd – tan 1947 – yn India Brydeinig (heddiw yn bennaf India, Pacistan a Bangladesh).

Eglwysi

Ymgynghori: Gorffennaf 2014
Cwblhau: Mehefin 2015
Canlyniad: Adroddiad ar Ddiddymiadau Cyfraith Statud a Bil drafft

Mae'r prosiect hwn yn archwilio Deddfau yn 18fed a'r 19eg ganrifoedd y'u pasiwyd i godi arian er mwyn atgyweirio neu ailadeiladu hen eglwysi yng Nghymru a Lloegr.

Roedd angen awdurdod seneddol ar gyfer y gwaith hwn oherwydd roedd y costau yn cael eu talu trwy drethi a godwyd ar drigolion y plwyfi. Bron ym mhob achos, diddymwyd y Deddfau wedi i arian digonol gael ei godi o'r plwyfolion. Yn wir, mae nifer o'r eglwysi gan sylw ddim yn bodoli bellach.

Rydym yn argymhell diddymu'r 121 Deddf sydd wedi darfod.

Comisiwn y Gyfraith
1st Floor Tower
52 Queen Anne's Gate
Lundain SW1H 9AG
020 3334 0200

www.lawcom.gov.uk

@Law_Commission